

LSS OCH DET SOCIALA KOOPERATIVET

NÅGRA ARTIKLAR UR TIDKRIFTEN INTRA

UNITIS

Hantverkskooperativet UNITIS startade december 1998 som ett resultat av Ljusdals kommuns deltagande i "Projekt Career" (Projekt Karriär) – ett EU-projekt lett av Kent Ericsson med syfte att skapa karriärmöjligheter för människor med funktionshinder.

UNITIS är en arbetsplats som bygger på kooperationens grundidéer: Demokrati, delaktighet och ansvarsfördelning. Alla anställda har lika lön (sju personer har pension och en har lönebidrag – målsättningen är att de som har pension så småningom ska kunna få lönebidragsanställning), alla deltar i styrelsearbetet och alla har självklart egna nycklar till arbetet.

Man finns mitt i centrala Ljusdal (Norra Järnvägsgränd 49) med ett eget café,

Kooperatörerna i Hantverkskooperativet UNITIS 1999. Stående längst bak från vänster: Anki Norman-Hed, Ann-Louise Blom, Patrik Larsson, Helen Bolander, Bo Hed. I mitten: Maria Norman, Karolín Ek, Ingrid Engvall. Längst fram: Mårten Andersson och Susanne Edlund. (Signe Isaksson saknas på bilden.)

en affär, en verkstad för möbelrenovering och en textilverkstad.

– Det har inte varit enkelt, säger Bosse Hed. Demokrati är svårt. Men vi kan ändå se att det blivit resultat i vårt arbete. Folk kliver fram och tar ansvar. Inte bara för firman utan också för sig själva och sina arbetskamrater. och en textilverkstad.

Unitis och FUB/Ljusdal samarbetar med en förening för personer med funktionshinder i Bolivia, Aspashidem. 2007 för man på studiebesök och fick många vänner.

LSS och de kooperativa principerna

UNITIS är ett socialt arbetskooperativ som sysslar med daglig verksamhet för personer med intellektuella funktionshinder. Så här beskriver man sig själva:

Unitis har genom sin tillkomst gjort det möjligt för människor som sökt daglig verksamhet enligt LSS (Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade) – att göra ett val: Kooperativ daglig verksamhet ELLER kommunens dagliga verksamhet. Förut fanns inte den valmöjligheten. Dessutom, har vi berikat Ljusdal med en butik och ett kafé som väcker Ljusdalsfolkets förtjusning. Arbetet med möbelrenovering och textiltryck har fått stor uppskattning, och försäljningen är betydande – något som motiverat medlemmarna i deras kreativa tänkande.

En levande tankegrund!

Unitis grundpelare är LSS och dess värdegrund samt de kooperativa principerna:

- Självhjälp
- Solidaritet
- Rättvisa
- Icke-vinst
- Demokrati
- Frihet
- Federalism
- Utbildning
- Ändamålsenlighet

Föreningens stadgar jämte krav och rekommendationer från Länsstyrelsen, Socialstyrelsen och kommunen tillkommer – liksom en ständig vilja att göra ALLT bättre! Naturligtvis har föreningens stadgar, arbets – och styrelsemöten en viktig roll i detta.

Ett samhälle för alla!

På Unitis arbetar vi dagligen med att påvisa att våra likheter och resurser är mer omfattande än våra olik-

Vattentornet i Ljusdal. Bild: Susanne Edlund.

heter, därför blir det heller inte obegripligt när vi säger att Unitis arbetar ständigt mot ett medborgarperspektiv; ger vi människor stöd och möjlighet till deltagande i samhällslivet – då får vi också människor att i själ och hjärta känna sig som medborgare. Resultatet av det kära Läsare, är att vi alla får ett rikare samhälle.

Så, välkommen till Unitis! Vill Du veta mer eller finns här saker som Du inte förstår? Vi tar oss gärna tid att förklara och berätta, om Du lyssnar bjuder vi på kaffet....

Andra exempel på kooperativ som sysslar med LSS-verksamhet är Atelje INUTI i Stockholm, Beatebergs hunddagis i Göteborg, Industrihuset i Rimbo, Sudervillan och Lövestakooperativet på Gotland och Skofore i Jämtland.

Ateljé Inuti på Lilla Essingen.

Mitt i Stockholm på Lilla Essingen vid Riddarfjärden, med en fantastisk utsikt, ligger Atelje INUTI, ett socialt kooperativ som sysslar med konstnärlig verksamhet.

Här arbetar ca 25 personer varav 6 är anställda handledare.

Ateljen fungerar som ett socialt arbetskooperativ. Vi försöker att dela på uppgifterna och få alla att delta och förstå så mycket som möjligt.

På onsdagar har vi kooperativmöten. Då tar vi beslut i viktiga frågor om resor, inköp och kurser.

Läs mer på: www.inuti.se

Omslagetkonstnär

Linda Plahn:

"Hösten 2000 flyttade jag ner till Stockholm från Falun.

Jag har gått en treårig utbildning på konstskolan Linnea.

Jag började jobba som konstnär på Inuti i juli 2003.

Det som roar mig mest är målning, skulptur, mosaik och broderi.

Jag sköter också en del kooperativa sysslor."

Linda Plahn har målat omslagsbilden (som också prydde Intra nr 3/06).

På Industrihuset i Rimbo bestämmer alla medlemmar i kooperativet tillsammans. Från vänster: Roland Johansson och Veronica Jansson. Micke Edwardsson och Eje Forsberg.

Kooperativet Industrihuset i Rimbo

Kooperativet gav oss *större frihet!*

Från början var man en liten grupp inom daglig verksamhet i Norrtälje kommun. Men den kostymen skavde. Personalen kände att man inte fick utrymme att utveckla verksamheten så som man ville. Då väcktes idén om att starta ett kooperativ där arbetstagare och personal gemensamt formade verksamheten.

Nu, nästan 10 år senare, sitter man stadigt i sadeln. 13 personer i åldrarna 22–61 år har sin dagliga verksamhet på kooperativet Industrihuset i Rimbo. Till sin hjälp har de tre handledare och en person som har ett övergripande ansvar.

– Men det var trögt i början, berättar handledare Veronica Jansson. Vi var så less på vår arbetssituation. Varken brukare eller personal hade något att säga till om. Vi fick ingen arbetsro. Kommunen gjorde flera omorganisationer. Verksamheten utvecklades inte. Det var då vi började fundera på om det inte var bättre att vi skötte oss själva. Vi visste ju ingenting om vad ett kooperativ var. Men när vi fick kontakt med Bosse Blideman på Sociala kooperativprojektet så fick vi den hjälp vi behövde. 1995 hade vi ett färdigt förslag. Vi pratade med kommunen men fick nej. Dom blev nog lite rädda att dom skulle förlora kontrollen. Länsstyrelsen ville inte

heller godkänna vår verksamhet eftersom kommunen hade sagt att det inte fanns något behov. Först 1997 fick vi klartecken.

Alla ska ha medbestämmande

Kooperativet Industrihuset är ett socialt kooperativ där både brukare och personal är medlemmar.

– Vi ville att alla skulle ha medbestämmande, säger Veronica. Därför passade inte ett personalägt aktiebolag oss. Vi vill inte gå med vinst eller dra in en massa pengar. Vi lejde en jurist som representant för brukarna när vi skrev våra stadgar och utformade verksamheten.

Roland Johansson var med från början. Han arbetar i Mediagruppen. Just nu är han väldigt engagerad i att få behålla Parkgården i Rimbo. Det är en fritidsgård som funnits i nio år och som kommunen inte längre anser sig ha råd att hålla öppen.

– Vi demonstrerade, berättar Roland. Det kom i tidningen.

Roland verkar van vid att få sin vilja respekterad. Kanske är det kooperativet som lärt honom att man inte stillatigande behöver finna sig i allt.

Arbetsplatsträff varje vecka

Veronica Jansson är handledare i Mediagruppen.

– Vi läser tidningen 8-sidor och tittar på lilla sportspegeln. Vi använder datorn som hjälpmedel

och sköter alla mötesprotokoll och bokför post och närvaro, berättar hon.

Mötena är en viktig del av verksamheten på Industrihuset. Varje vecka samlas grupperna först för sig och har arbetsplatsträff (APT-träff). Sedan träffas alla på stormöte.

– På APT-träffarna pratar vi om vad vi vill göra, säger Roland.

Av verksamhetsberättelsen framgår att det som är mest populärt att föreslå är utfärder och fester. Listan på gemensamma aktiviteter utanför arbetet är lång.

Förutom mediagruppen finns också servicegruppen och husgruppen. Servicegruppen jobbar ute i samhället. Man har ett avtal med ett tvätteri och sköter deras markytor. Dessutom underhåller man kommunens två badplatser.

– Det innebär att vi har mest arbete på sommaren, säger Veronica. På vintern blir det mest snöröjning. Servicegruppen har en egen buss. Vi har också en verkstad där vi kan snickra, reparera och meka. De pengar som vi får in används bl a gemensamma aktiviteter.

– Och så har vi köpt dator, fyller Roland i.

– Ja, sen du gick den där kursen på sär vux i datakunskap.

Kan inte höja hab-ersättningen

Husgruppen har hand om köket. Man fixar frukost och fika, torkar bord och bakar sockerkakor. Men lunchen beställer man från en cateringfirma, utom en gång i månaden då man beställer pizza från pizzerian.

– Tre personer arbetar i husgruppen, berättar Veronica. Två av dem är personer med autism. De vill ha struktur på sina arbetsuppgifter och en lugnare arbetsmiljö.

Alla arbetstagare har habiliteringsersättning, 34 kr per dag.

– Men lunchen kostar 30 så det blir inte mycket kvar. Vi hade planer på att höja hab-ersättningen, men eftersom försäkringskassan då sänker deras pensioner så är det ingen idé. Istället lägger vi dom pengarna på våra gemensamma aktiviteter.

Alla handledare har samma lön

Kooperativet Industrihuset har en styrelse som väljs på årsmötet. Där finns representanter för både brukare och personal och anhöriga. Men också för FUB och särskolan i kommunen. Det är styrelsen som bestämmer personalens löner. Som handledare tjänar man idag ca 22 000 kr i månaden. Alla handledarna har samma lön och ansvar.

Till årsmötet bjuds även arbetstagarnas gode män in. Där presenteras verksamhetsberättelse och bokslut över året som gått.

– Vi samlas på en restaurang och när mötet är klart äter vi middag ihop, berättar Veronica.

– Förr fick var och en stå för vin och öl till maten om man ville ha det. Men nu bjuder kooperativet, säger Roland.

Darek Lekander och Patrik Schütt på Industrihuset.

Helt andra möjligheter

Roland Johansson saknar inte den tid då han arbetade på dagcenter:

– Det var så struligt och rörigt. Vi fick äta i olika omgångar. Här är det lugnare. Fast det är mer aktiviteter. Jag trivs bättre här.

Enligt Veronica Jansson har den kooperativa driftformen gett helt andra möjligheter att utforma verksamheten så att den passar arbetstagarna.

– Den största skillnaden är beslutsfattandet. Om det är ett bra förslag som kommer upp så kan det beslutas direkt. Men det innebär också att man som personal får ta ett större ansvar. Vi jobbar inte 8–16 här. Istället får vi lägga upp vårt arbete så att vi ibland kan följa med även på kvällar. Och vi har väldigt lite sjukfrånvaro bland personalen. Vi har aldrig behövt sätta in sjukvikarier och där spar kooperativet mycket pengar som vi kan använda till verksamheten istället.

Viktigt att alla är med

På frågan om inte engagemanget och entusiasmen svalnat efter sju år som kooperativ medger Veronica att det kan finnas sådana problem.

– Det är väl som med vilket jobb som helst. Det är en ständig kamp att nå framåt och inte stanna i utvecklingen. Men det här är ändå det rätta om man vill få ut mer av sitt arbete. Och det är bra att kooperativet styrs av både brukare och personal. För det är viktigt att alla är med och bestämmer. Det kan vara svårt för dom som är äldre, dom är inte vana vid att bestämma. Men de yngre är bättre på att själva, eller med hjälp av företrädare, tala om vad de vill!

En artikel från Intra nr 3/2004

*Text och bild:
Hans Hallerfors*

”Ett kooperativ är en fristående sammanslutning av personer som frivilligt samverkar för att tillgodose sina gemensamma ekonomiska, sociala och kulturella behov och önskemål genom ett samägt och demokratiskt styrt företag.”

Internationella Kooperativa Alliansen.

Bo Blideman:

”Kooperativet är en oöverträffad plattform för att förverkliga ambitioner tillsammans”

Det blir allt vanligare att brukare, personal eller båda grupperna gemensamt startar kooperativ för att på egen hand driva verksamheter enligt LSS.

– Den kooperativa driftformen är en plattform som man kan använda för att skapa demokrati och medinflytande i verksamheten, berättar Bo Blideman som är kooperativ rådgivare.

Ett sätt att skapa jobb

För Bo Blideman är den kooperativa idén en ideologisk fråga. Han har sin bakgrund i vänster rörelsen och miljö rörelsen. Är utbildad socionom och arbetade bl a som metallarbetare och grafiker innan han på mitten av 80-talet engagerade sig för alternativa energikällor. Han stötte då på ett ungdomskooperativ som producerade solfångare och blev intresserad.

– Det var ett mycket intressant exempel. Kooperativet användes som ett sätt att skapa jobb åt ungdomar.

Ett proffsigt gäng

På den tiden fanns inte så många sociala arbetskooperativ – ordet fanns överhuvudtaget inte.

– Jag tror det äldsta sociala kooperativet finns i Värmland, Gräsdalens service, som har funnits sedan 80-talet. En del medlemmar där är personer med lindrig utvecklingsstörning. Dom arbetar främst med fastighetsskötsel och andra servicejobb utomhus. Det är ett riktigt företag med riktiga människor som har riktiga jobb i ett riktigt industriområde! Jag var där på besök en gång. Dom hade en egen reklamskylt på idrottsplatsen – och då, då är man något! Ett proffsigt gäng!

Sociala Kooperativprojektet

Annars har det från början mest varit de psykiskt funktionshindrades organisationer, RSMH och IFS, som visat intresse för de sociala kooperativen.

– Vi kände att vi måste göra något eftersom just den gruppen har så svårt att få arbete, berättar Bo Blideman. Ofta kanske man bara kan jobba ett par timmar i veckan och man kan kanske inte jobba så effektivt. Men man kan jobba! Därför startade vi, 1997, en rådgivningsbyrå, Sociala kooperativpro-

jektet, med hjälp av pengar från Allmänna Arvsfonden. Ganska snart såg vi att sociala kooperativ inte bara fungerade för de psykiskt funktionshindrade utan även funktionshindrade i stort, ja, för alla de som inte kommer in på arbetsmarknaden av egen kraft.

Dåligt intresse från LSS-verksamheter

Det finns inget större tryck från de existerande dagliga verksamheterna att få omvandlas till självstyrande kooperativ, menar Bo Blideman.

– Snarast är det tvärt om. Tack vare LSS är verksamheten för personer med utvecklingsstörning så utbyggd. Det är mycket pengar som går till ett stelnat system. Det är tryggt, man vet vad man har. Tyvärr saknas det utvecklingsinriktade tankar inom den dagliga verksamheten enligt LSS. Det är förvånande eftersom det ändå handlar om garanterade pengar. Då är det ju mycket enklare att starta kooperativ och skriva avtal med kommunen. Ofta blir alla vinnare av att omvandla verksamheter till kooperativ. Det blir billigare för kommunen och det blir bättre och mer brukarnära verksamhet. Jag tror också att den kooperativa formen är speciellt lämplig för personer med utvecklingsstörning eftersom den gör sammanhangen så gripbara. Man kan ”rigga” verksamheten så att den blir en helhet. Man bestämmer tillsammans, och hela kedjan mellan utfört arbete, försäljning och betalning blir tydlig. Nyttan i den egna insatsen skapar stolthet.

Småskaligt, gripbart och demokratiskt

– När vi började 1998 så fanns det ett 30-tal sociala kooperativ i landet. Idag är det över 100.

Bo Blideman tror på ett företagande som är

småskaligt, gripbart och demokratiskt. Och det gäller i ännu högre grad den verksamhet som den offentliga sektorn bedriver.

– De som sysslar med kooperativ utveckling är kanske inte några kritstrecksrändiga företagare. Det handlar mer om att jobba med människor, tillsammans i utveckling. Då är det kanske viktigare att ha en pedagogisk eller humanistisk bakgrund. Sedan kanske man inte är så himla duktig på juridik eller ekonomi. Men det är kompetens som man kan köpa in eller skaffa sig på annat sätt.

Behovet måste finnas

Bo Blideman tycker det är viktigt att slå fast att man bildar kooperativ för att man har behov. Man måste tycka att det finns något som behöver förändras eller förbättras.

– Om alla är jättenöjda så finns det kanske ingen anledning, säger han. Det går så mycket mode i saker och ting. De som startar kooperativ ger för det mesta mer, men man får också mer. Man satsar engagemang och tid, man hittar lösningar som är kreativa, man slipper fråga och tramsa med kommunen och man har roligare. Man bestämmer själv över verksamheten så länge som man fullföljer det avtal man slutit med kommunen.

Illojal konkurrens?

Ibland händer det att lokala företagare klagar över illojal konkurrens från offentliga eller kooperativa verksamheter, t ex kafé eller olika typer av servicejobb. Man menar att konkurrensen snedvrids när vissa kan ta mindre betalt eftersom de till stor del är offentligfinansierade. Men för Bo Blideman är inte detta något problem:

– ”Man får inte missbruka en dominerande ställning på arbetsmarknaden”, är den juridiska skrivningen i denna fråga. Om man t ex öppnar ett kafé i en stad med flera kaféer så är det ok. Den kritiska gränsen går när man utgör 25% av marknaden eller mer. Då får man inte dumpa priserna. Men så fort vi har kostnadstäckning, vad gäller prissättningen, så är vi på det torra. Ändå är det viktigt att vi inte konkurrerar med prissättning – då är det bättre att konkurrera med kvalitet. Att vi försöker utveckla och producera någon vara eller tjänst som det finns ett behov av. Det sociala kooperativets främsta syfte är ju inte att generera vinst utan att ge medlemmarna jobb. Vi fyller ett samhällsligt behov, det är viktigt att komma ihåg.

Lätt att få basinformation

För den som går i tankar att starta ett kooperativ finns det idag gott om kunskap och hjälp att få.

Bra hemsidor:

SKOOP!

Har information om föreningens verksamhet och en mindre rådgivningsverksamhet för att starta och utveckla sociala arbetskooperativ.

www.skoopi.coop

Coompanion

I alla län finns kooperativa utvecklingscentrum, Coompanion. Här kan du få stöd och råd om hur man kan starta ett kooperativ, hjälp med utbildning, kontakter etc.

www.coompanion.se

Kooperatörshuset i Göteborg

Anordnar utbildningar och stödjer kooperativ i Göteborg.

www.kooperatorshuset.goteborg.se

Social redovisning

En hemsida om hur man synliggör och mäter sociala mål hos företag och organisationer.

www.socialredovisning.nu

– Det första man ska göra är att ta kontakt med det regionala kooperativa utvecklingscentrat. Där får man den basinformation som man behöver. Sedan går man tillbaka till sin grupp och diskuterar om detta kan vara något. I samarbete med den kooperativa rådgivaren lägger man upp en projektplan, man kontaktar kommunen och andra intressenter. Man kan också få hjälp med att skriva stadgar och kanske ansöka om projektpengar.

– På LSS-sidan har brukarna stor makt, så även om kommunen kanske säger nej till en början, så har man ju möjlighet att starta ändå.

Synliggör människor

För dom som har svårt att förstå vad som händer på t ex ett års-

möte så är det vanligt att någon typ av företrädare finns med. De flesta sociala kooperativ arbetar mycket med att få brukarna med i verksamheten.

– Det ligger i själva den kooperativa formen att allas synpunkter och förslag ska respekteras, säger Bo Blideman bestämt. Det kooperativa förhållningssättet uppmuntrar till att synliggöra alla människor.

Bo Blideman säger att han har mest erfarenhet av kooperativ som omfattar både personal och brukare.

– Det innebär inte att andra former, bara brukar- eller bara personalkooperativ, behöver vara sämre, säger han. Hur brukarmakten konkret utformas får väl avgöras i fall till fall. Kooperativet är bara en form. Innehållet måste medlemmarna stå för.

Kooperativ som skyddat arbete

Idag har Samhalls monopol på att bedriva skyddat arbete brytits upp. Som alternativ har man framhållit de sociala arbetskooperativen.

– Eftersom personer med utvecklingsstörning ofta har det svårt inom Samhall så innebär detta världens möjlighet, säger Bo Blideman entusiastiskt.

Bo Blideman är helt övertygad att den kooperativa tanken går en ljusnande framtid till mötes:

– Den kooperativa formen är en oöverträffad plattform för att förverkliga ambitioner tillsammans.

Och till dem som går i tankar att starta ett kooperativ så har han tre viktiga meningar på vägen:

– Man måste våga! Man kommer inte att ångra sig! Det är jobbigt och roligt!

Text och bild: Hans Hallerfors

Konferens om sociala arbetskooperativ och LSS

Intra, Riksförbundet FUB, stiftelsen ala och SV

24 november, 2009

Namn.....Befattning:.....

Arbetsplats:.....

Adress:.....Postnummer:..... Ort:.....

Telefon:.....Mobiltelefon:..... Fax:.....

E-postadress:.....

Faktureringsadress (om annan än ovanstående):.....

Jag önskar specialkost (ange vilken): .....

Anmälan kan göras via

E-post: kooperativ@fub.se

Fax: 08-508 866 66

Brev: Riksförbundet FUB
Box 6436
113 82 Stockholm

Datum och tid:

24 november, 2009 9.00-17.00 (Registrering 8.30-9.30)

Plats:

Essinge Konferenscenter. Segelbåtsvägen 15,
Stora Essingen, Stockholm.

För karta och kommunikationer se:
www.essingekonferenscenter.se

Konferensavgift: 950 kronor exkl. moms.

Sista anmälningsdag: 091105. Bokningsbekräftelse skickas till alla och fungerar som inträdesbiljett.

Jag vill ha bekräftelse med e-post, med vanlig post.

Anmälan till konferensen är bindande.

Avgiften inkluderar lunch, för- och eftermiddagskaffe och dokumentation.

Ev. utställare – kontakta Iréne Engstrand.

Vi reserverar oss för ändringar i programmet.

Vid frågor kontakta:

Iréne Engstrand tel 08-508 866 24.

Pie Blume tel 08-508 866 27.

E-post: fub@fub.se

Att läsa om kooperativ:

Med gemensam kraft. En studiebok om sociala arbetskooperativ. Bo Blideman och Eva Laurelii. 2003. Kommentus. 120 A4-sidor. Pris 276 kr + porto.

Att vara behövd. Stöd och skapande av sociala arbetskooperativ. Bo Blideman och Eva Laurelii. 1999. Kommentus. 100 sidor. Pris 148 kr + porto.

Att arbeta för arbete. Juridisk handledning. Bo Blideman och Yngve Karlsson. 2003. Kommentus. 130 sidor. Pris 191 kr + porto.

Nu finns en lättläst studiehandledning!

Vi har en idé. Studiehandledning på lättläst. Rune Nilsson. Studieförbundet Vuxenskolan. 2004. Pris 100 kr inklusive porto. Kan beställas från SV, fax: 08-668 28 20 eller e-post: ansgarie@sv.se

Prenumerera på Intra!

Du som vill prenumerera på INTRA:
Beta 280 kr på postgiro 636 55 62-5
eller bankgiro 5308-1485.

Glöm inte att skriva din fullständiga adress.
Då får du fyra nummer av INTRA framöver.

Du kan också beställa prenumeration på
fax: 08-97 11 04 eller e-post: intra@swipnet.se

